

ISLAM I MUSLIMANI U ZAPADNOM SVIJETU

KUDA IDU AMERIČKI MUSLIMANI?

Dr. Senad Agić

U posljednjih četrdesetak godina interese zajednice muslimana SAD-a su politički i vjerski zastupale različite muslimanske organizacije. Šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća nekoliko njih je uspjelo izići iz anonimnosti: MSA, ISNA, a nešto kasnije ICNA. Tek nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine na vidjelo su izišli svi nedostaci ovih organizacija. Ove muslimanske organizacije su sasvim podbacile u osmišljavanju dugoročnog razvoja zajednice muslimana u SAD-u, jer se u svojim programima nisu na odgovarajući način bavile vanjskom politikom, vjerski inspiriranim nasiljem, ulogom žene, interpretacijom Kur'ana i političkim aktivizmom. Stoga, možemo kazati da je stanje američkih muslimana danas izuzetno teško. Osnovni uzrok ovakvog stanja valja tražiti u okolnosti da muslimanska zajednica SAD-a ne obrazuje vlastitu ulemu. Da bude gore, da bi se počelo raditi na izlasku iz krize, još uvijek niko nije ni pokušao ove probleme staviti na dnevni red vodećih muslimanskih nacionalnih organizacija. Umjesto toga, muslimani se i dalje iscrpljuju oko arapsko-izraelskog konflikta, Iraka, Afganistana, izbora i drugih političkih pitanja na koja ne mogu ni blago uticati, a kamoli ih riješiti.

Ukoliko se ovakav kratkovid i nezreo pristup problemima ne promijeni, njihovo stanje može biti samo još teže, tako da bi uskoro Pat Robertson, Daniel Pipes, Franklin Graham, Bernard Lewis i Steven Emerson mogli postati

zaboravljeni i potisnuti u drugi plan pred težim udarima na ovu dezorijentiranu zajednicu.

Historijski razvoj ummeta i islamske znanosti

Prije svega, bitno je razumjeti strukturu vjerske zajednice i sa historijskog i sa sociološkog stanovišta. Pogledamo li u muslimansku historiju, uočiti ćemo rascjep između političkog, vjerskog i intelektualnog. Drugim riječima, izdvojili su se i specijalizirali eksperti u znanstvenim disciplinama kao što su pravo, teologija, medicina, astrologija i književnost. Nakon kraja vladavine prve islamske dinastije oko 750. godine (kraj Emevija i početak Abasija), zajednica uspostavlja slojeve ili klase: ulema i vjerski predstavnici, političari i trgovci. U vrijeme vladavine Haruna el-Rašida, muslimani otkrivaju grčku misao i ne samo da prevode bogatu grčku filozofsku pisanu zaostavštinu, nego postaju njeni prvi interpretatori i komentatori. Pored toga, nekako u isto vrijeme na scenu stupaju četiri priznate škole islamske misli i prakse sa ciljem sistematizacije dostignutih znanja iz islamskog vjerovanja i obredoslovlja, poznate kao mezhebi.

Drugo, kad god jedno društvo dostigne nivo visoke zrelosti i počne politički, intelektualno i geografski probijati svoje granice, javljaju se sofisticiranije društvene grupe. Naprimjer, za vladavine Haruna el-Rašida, muslimanska ulema je bila angažirana u debatama o teološkim

doktrinama, kao što su ontologija Kur'ana, status muslimana griješnika, pitanje predodređenja, kao i uloga hadisa u islamskom zakonodavstvu.

Ove rane debate su vodile formiranju kako teoloških, tako i pravnih škola, vrlo često baziranih na intelektualnoj snazi i harizmi njenih osnivača: El-Eš'arija, El-Maturidija, imama Ebu Hanife, Šafije. Tako će u preriudu od 100 godina (750.-850.) biti udareni čvrsti temelji muslimanskom intelektualnom i vjerskom životu.

Muslimanske vlade i političke vođe, bilo da su dolazile od abasija i fatimijskih halifa i regionalnih/provincijalnih guvernera (sultana), promovirali su, sponzorirali i finansirali religiozne institucije, ulemu, mezhebe i, razumljivo, džamije. Naprimjer, fatimije su bili prva značajnija ši'itska dinastija uspostavljena krajem 9. stoljeća u Sjevernoj Africi kao ismailijski ogranak ši'itske zajednice.

Nakon što su osvojili veći dio Sjeverne Afrike, podigli su strategijski važno vojno uporište i naselje nedaleko od lučkog grada Aleksandrije i nazvali ga El-Kahirah (Evropljani su izgovarali Kairo). Istodobno (970.) grade džamiju, koja će kasnije postati vodeća naučna institucija u regionu, El-Azhar, koja je, vjerovatno i još uvijek jedna od vodećih sunijskih obrazovnih institucija. Čim su seldžučki Turci (koje su angažirali abasijske halife da pruže vojnu podršku) privremeno preuzeli lidersku poziciju halife u današnjem Iranu, Iraku i dijelovima Anadolije, odmah su udarili temelje institucijama obrazovanja.

Akademija Nizamija, osnovana sredinom 11. stoljeća u Bagdadu, bila je jedna od najznačajnijih. Ona je poznata potome što je dala najbrilijantnije umove cjelokupnog historijskog iskustva muslimana, među kojima se posebno ističe dragocjeni imam Ebu Hamid el-Gazali.

U to vrijeme je Bagdad prijestolnica u kojoj djeluje 20 univerziteta i u kojima teologiju predaje na stotine muslimanskih teologa, filozofa, doktora prava. Fikh se proučava na hanefijskim, šafijskim, hanbelijskim i malikijskim koledžima. Jedan broj koledža je preferirao Ešarijevu, a drugi Maturidijevu teologiju.

Želimo istaći da regionalne vlade i političko vođstvo finansiraju sve ove institucije. Bez

pomoći države i društva, ovi koledži, pa tako i naučnici, ne bi ni postojali.

Prema ovom modelu se radilo širom muslimanskog svijeta: od Maroka do podsaharske Afrike, od Bosne do Irana i od Indije do Indonezije. Osim toga, intelektualna tradicija nije bila limitirana arapskim jezikom i arapskom kulturom. Već krajem abasijskog hilafeta, perzijski jezik je postao vodeći jezik literature o islamu i bio je obavezan predmet u medresama i drugim obrazovnim institucijama kao jezik muslimanske poezije i literature o duhovnosti. Sredinom 13. stoljeća, Dželaluddin Rumi privodi kraju svoje kapitalno djelo na perzijskom jeziku, Mesneviju. Isti trend se nastavlja usvajanjem turskog jezika u Anadoliji i Srednjoj Aziji, a kasnije usvajanjem urdu jezika na Indijskom potkontinentu.

Religijsko, intelektualno i književno nasljedstvo islama se održavalo i nastavilo razvijati uprkos političkim pobunama u islamskom svijetu. I pored stalnih invazija nomada iz Srednje Azije, križara iz Evrope, a kasnije i paganskih mongolskih uništavanja sa Istoka, muslimansko vjersko obrazovanje je odolijevalo i doživljavalo daljnju ekspanziju.

Uprkos mongolskim osvajanjima i divljačkim rušenjima Bagdada, muslimanski učenjaci i obrazovne institucije su nastavljali osiguravati muslimanskoj zajednici duhovnu i vjersku podršku. Ova intelektualna izdržljivost je odbranila muslimanski ummet i paganski Mongoli stoljeće poslije napokon prihvataju islam. Dovoljno je podsjetiti na Jugoistočnu Aziju i podsaharsku Afriku i shvatiti kako su muslimanski trgovci i sufijski šejhovi polagali temelje novoj vjeri, što će ubrzo privoljeti milione stanovnika u tim područjima da prigle islam.

Ponovo su na djelu, niko drugi, do ulema, sufije i vjerske institucije koje potiču tihe procese postupnih prelazaka čitavih zajednica na islam.

Zato, nema nikakvog historijskog uporišta mit o tome da se islam širio mačem. Kad su u ova područja kročili u 15. stoljeću, muslimani nisu imali nikakve političke moći, a već početkom 18. stoljeća Jugoistočnom Azijom počinju dominirati muslimanski trgovci i učenjaci, a tek mnogo kasnije i politički predstavnici.

Kraj učenja – početak slabljenja ummeta

Ovaj institucionalni model, međutim, počinje se mijenjati propadanjem drugog vala muslimanskih imperija. Kako god su propadale Mongolska imperija (Južna Azija), Safevije (Iran i Irak) i Osmanska imperija (Andaluzija, Sjeverna Afrika, Bliski Istok i Balkan), tako su slabile i muslimanske institucije učenja. Razni faktori su uvjetovali propadanje ovih regionalnih supersila. Dio odgovora leži u prisustvu stalnih tenzija između regionalne imperije (bilo da je to Rimski Carstvo i njeni ratovi sa Francuskom i Njemačkom) i lokalnog domorodačkog stanovništva koje je kontrolirala. Kako god su lokalna plemena pružala sve žešći i otvoreniji otpor dominaciji osmanskih Turaka (npr., arapska plemena u Nedždu, predvođena Ibn Saudom) i kako god su se Hindu i sikske zajednice odupirale mogulskom imperatoru u Južnoj Aziji, tako su obje strane lagahno tonule ka stanju neophodnosti strane intervencije. Naprimjer, Moguli u Južnoj Aziji dopuštaju Britancima da imaju bazu u istočnom području Bengala. Ovo će dovesti do britanske okupacije Južne Azije. Slično se dogodilo osmanskom sultanu kad su Napoleonove trupe ušle u Egipat, 1798., uz pomoć nekih lokalnih muslimanskih lidera koji su željeli osujetiti stalno sultanovo miješanje u unutarnje poslove Egipta. Sve više se oslanjajući na to da strane sile riješe lokalne i regionalne sukobe, lokalno stanovništvo, zajedno sa vladajućim slojem, ulazi u novu fazu, koja nam je poznata kao evropski kolonijalizam. Jedan od prvih koraka koji su Britanija i Francuska poduzele nakon što su čvrsto uspostavile vlast u zemljama islama (npr., Indija, istočni Mediteran), bio je marginaliziranje uloge vjerskih institucija i uleme u muslimanskoj zajednici. Naša argumentacija je osnažena i činjenicom da iransko područje nikad nije bilo kolonizirano, tako da je sve do danas ostala nepromijenjena uloga uleme u Iranu. Ovo objašnjava zašto Reza Pahlavi nije uspio potkopati i marginalizirati ulemu u Iranu, za razliku od onog što se je dogodilo u Indiji i Egiptu.

Zato, već sredinom 19. stoljeća opažamo uvlačenje ili uvođenje anglo-muhammedanskih

zakona u britanskoj Indiji, francuskog prava u muslimanskim društvima u Egiptu, kemalističkoj Turskoj i Sjevernoj Africi. Sve te promjene su provođene pod izgovorom modernizacije, a u biti se radilo o pokušaju da se oslabi ulema, religijske institucije, uključujući i sufijska bratstva ili tarikate. Nije slučajno termin sufizam uveo britanski diplomat sredinom 19. stoljeća kako bi opisao i kritizirao neke asketske elemente islamske duhovnosti, ranije poznate pod imenom tesavvuf, kako to ispravno zapaža Carl Ernst sa sveučilišta u Sjevernoj Karolini, u SAD-u. Sa uvođenjem ovih evropskih zakona, evropske sile muslimanskoj zajednici nameću svoj sistem obrazovanja, u kome sve više dominira sekularizam. Umanjujući ulogu tradicionalnog duhovnog znanja, uvođenjem zapadnog obrazovanja, Britanci i Francuzi traže načine da potkopaju snagu uleme i sufijskih redova kako bi ublažili moguću političku prijetnju, čije se posljedice i danas snažno osjećaju. Ne treba smetnuti s uma da je sistem tradicionalnih medresa, pak, predstavljao kičmu muslimanskog intelektualnog života više od 1.000 godina.

Zašto je potrebno učiti od muslimanske historije?

Upravo zato što su uticaji kolonijalizma 19. stoljeća tako snažno prisutni u muslimanskoj zajednici u SAD-u danas. Mnogi muslimanski aktivisti su prepoznali uticaje evropskog kolonijalizma, i politički i ekonomski promatrano. Najpogubniji tragovi evropskog kolonijalizma osjećaju se u sistematskom slabljenju tradicionalnih muslimanskih obrazovnih institucija u muslimanskom svijetu. Uklanjanjem medresa i uleme iz središta muslimanske zajednice, evropske sile, uz pomoć domaćih pomagača, vrše progon vjerskih znanosti, marginalizirajući ih da postanu neatraktivne ozbiljnim umovima. Elitne i obrazovane porodice više se ne osjećaju obaveznim da svoju djecu školuju na medresama da dobiju tradicionalno obrazovanje.

Umjesto toga, svoju djecu upisuju na univerzitete osnovane prema zapadnom modelu u buržoaskim urbanim centrima – Kairu, Hajderabadu, Tunisu, Istanbulu i Bejrutu.

Već sredinom 20. stoljeća najobrazovaniji i najoštrij umovi muslimanskog društva više nisu u džamijama i medresama, već u kršćanskim misionarskim školama i državnim sveučilištima.

Umjesto medresa - konferencije

Veliki broj muslimana koji imigrira u SAD krajem pedesetih i šezdesetih godina svoje obrazovanje su sticali na kršćanskim misionarskim srednjim školama u Indiji, Libanu, Egiptu ili sveučilištima zapadnog modela i zapošljavaju se u sektoru uslužnih djelatnosti ili dobijaju stipendije za studije u Evropi ili SAD-u. Ovako proizvedeni kadrovi osnivaju muslimanske organizacije: MSA (Muslim Student Association) krajem šezdesetih, ISNA (Islamic Society of North America) i ICNA (Islamic Circle of North America). Sada naš ljekar, veterinar ili inženjer postaje promotor islamskog obrazovanja, zamjenjujući tradicionalnog alima, koji je svojevremeno bio izvor znanja islamske tradicije. Tako ISNA, ICNA, CAIR, džamije i islamski centri pod kontrolom laički obrazovanih muslimana na Zapadu, zamjenjuju hiljadugodišnju tradiciju islamskih nauka razvijanih preko specijalističkih islamskih disciplina koje su zahtijevale potpunu predanost učenju na principu učitelj – učenik i izdavanje odgovorajućih idžaza (diploma) onima koji su završili visoke teološke škole. Današnje konferencije, konvencije, seminari i elektromediji zamjenjuju mukotrpano, sistematsko i dugotrajno metodsko studiranje Kur'ana, hadisa, logike, retorike i, što je važnije, pedagogije, metodike, tehnike discipliniranja duha, tj. islamskih metoda i načina samopročišćenja.

Situacija je u tolikoj mjeri ozbiljna da zajednica muslimana u SAD-u, a i u Kanadi, čak i ne osjeća potrebu za pravim znalcima islama i osnivanjem institucija učenja o islamu. Koliko ste puta mogli čuti otrcanu frazu kako u islamu svako može biti imam, ili kako u islamu nema svećenstva. Ovim je implicirana, blago kazano, krajnja indiferentnost prema onim koji su se specijalizirali za proučavanje islama. Tako, svaki obrazovaniji musliman, a pogotovo

pobožan nosilac doktorske titule, koja nema veze sa islamskom naukom u užem smislu (obično hemičar, inženjer, ljekar), preko noći postaje autoritet za islam. Potrebno je mijenjati uvriježeno mišljenje da muslimanski učenjak nije samo neko ko je pustio bradu, ko zna desetak arapskih riječi, neko ko je naučio desetak ajeta i hadisa i djeluje pobožno. Muslimanski učenjak ili alim je akademski obrazovan i suveren u poznavanju vjerskih disciplina. On predaje studentima, objavljuje naučne radove, koje valoriziraju od njega učeniji i kompetentniji, kako bi i on sutra mogao zauzeti njihova mjesta.

Dok čak i ekonomski siromašnije muslimanske zemlje posjeduju svoje obrazovne islamske institucije i učene alime, da svojoj zajednici pruže neophodnu duhovnu i psihičku podršku, dotle je zajednica muslimana Amerike gotovo potpuno lišena ovog važnog društvenog oslonca. Šteta koja se generira na ovaj način ne procjenjuje se materijalnim mjerilima, već na polju intelektualnog, društvenog, duhovnog i političkog djelovanja. Kao posljedica intelektualnog siromaštva, javlja se tendencija da se gotovo sve muslimanske organizacije, zajedno sa džamijama i islamskim centrima, jednostrano usredsređuju samo na jedan segment društvenog djelovanja – politiku.

Ako samo ovlaš osmotrimo rad većine muslimanskih organizacija u SAD-u, uočićemo da su mnoge od njih ideološki povezane sa pokretima izvan granica ove zemlje: ICNA njeguje tradicije i ideološki se naslanja na pokret Džema'at Islamije, ISNA je ideološki pod uticajem Ihvanu-l-Muslimina i Hizbu Tahrira itd. S druge strane, imamo muslimanske organizacije koje su osnovane u SAD-u, ali koje se u svojim programima isključivo bave politikom: MPAC, AMC, AMA, UMMAH. Čak i prilično uspješan CAIR polahko odstupa od zauzimanja za građanska prava muslimana i traži razloge za svoj angažman u raspravama o vanjskoj politici.

Ono što ovim organizacijama nedostaje ogleda se u nepostojanju jasnog plana o zdravom rastu i razvoju muslimanske zajednice u SAD-u. Da budemo precizniji, dok su organizacije iz prve skupine isključivo ideološke i željne

političke moći svojih istomišljenika u Egiptu, Siriji ili Pakistanu, dotle ih uopće ne zabrinjava nepostojanje konstruktivne vjerske i političke uloge američkih muslimana. S druge strane, članovi iz druge skupine ne posjeduju vjerskog znanja, mudrost i umijeće da svoje programe prilagode i usklade sa stvarnim potrebama i aspiracijama muslimana u Americi. Potpuno im je stran koncept tradicionalne islamske duhovnosti i obrazovnih institucija. Drukčije kazano, ne postoje sociološke studije bazirane na šerijatskim osnovama da se premosti jaz između duhovnog i političkog, što političko djelovanje čini suhoparnim i uglavnom besplodnim. Da bude još gore, ne postoji ni dugoročna strategija koja bi išla za tim da muslimane inkorporira u politički život radi boljitka kako muslimana, tako i nemuslimana. Ima, naravno, časnih izuzetaka, ali su ograničeni i jedva da je vidljiv domet njihovoga djelovanja.

Politička moć kao recept za sve bolesti ummeta

Zašto se muslimanska zajednica i dalje fokusira samo i isključivo na politiku i nastavlja doživljavati ponižavajuće poraze? Prilično je lahko dati odgovor. Ne mislim da se ovdje radi samo o problemu generacije ili odnosu imigrant – izbjeglica – prva generacija – druga generacija itd. Radi se o tome da muslimanski aktivisti i njihove organizacije ne drže do vrijednosti islamskog obrazovanja, a posebno specijalizacije iz domena islama. Konsekventno tome, nedovoljno stimuliraju i gotovo nikako ne uvažavaju pojedince koji su se opredijelili da im životna preokupacija bude proučavanje islama i profesionalni rad za islam. S obzirom da im je historija islama strana i nepoznata, oni nisu u stanju misliti izvan ideološkog okvira muslimanskog aktivizma. Stoga i griješe kad zaključuju da cjelokupan islamski aktivizam, pa čak i pojedine religijske aktivnosti, na neki način moraju biti politički intonirane. Ovim se potpuno negira bogata tradicija islamske duhovnosti i učenosti. Rezultat ovoga možemo vidjeti u angažiranju muslimanskih organizacija (uglavnom ih vode imigranti sekularno obrazovani na Zapadu) i njihovoj orijentaciji na međunarodna pitanja koja se emocionalno

i etnički čine zahvalnim. Međunarodna pitanja, kao što su izraelsko-arapski sukob, Afganistan, Irak, predsjednički izbori ili izbori za Kongres i Senat dominiraju na hutbama i sastancima odbora i savjeta većine islamskih organizacija. Ne postoje čak ni pokušaji da se analizama dođe do odgovora kako ova pitanja kratkoročno, pa i dugoročno, utiču na razvoj američke zajednice muslimana.

Kao primjer ćemo navesti odluku muslimanskih organizacija da se za predsjednika SAD-a izabere Bush – odluka s kojom se izišlo u zadnji čas. I pored Bushovih vrlo bliskih veza sa krajnjom desnicom i kršćanskom koalicijom, i pored toga što je bio kandidat jevrejskih neokonzervativaca, vodeće muslimanske islamske organizacije su izišle sa Bushom kao svojim predsjedničkim kandidatom samo zato što je negdje jedanput spomenuo svoju opoziciju zakonu o skrivenoj evidenciji. Da bude gore, upitate li muslimane zašto su glasali za Busha, odgovaraju da su to učinili samo iz straha što je Lieberman, kao Jevrej i Al Gorov kandidat za potpredsjednika, mogao djelovati proizraelski. Danas je to sve, naravno, koliko smiješno, toliko i tužno. Umjesto povoda za emocijama, muslimanski lideri su morali uzeti u obzir i druge političke faktore. Niko nije razmatrao mogućnost ulaznja američkih muslimana u koaliciju sa drugim manjinama: Afroamerikancima, Meksikancima, Indijcima i pripadnicima drugih imigrantskih zajednica iz Azije i španskog jezičkog područja. Sociološke studije pokazuju da američko društvo postaje i etnički i religiozno sve heterogenije i da će bijelo stanovništvo 2050. godine postati manjina.

Šta motivira muslimanske aktiviste da sudjeluju u političkim procesima? Je li to da bi se unaprijedio kvalitet obrazovanja u državnim školama? Ili, pak, da se poprave socijalni i ekonomski uvjeti onih, i muslimana i nemuslimana, koji su u nezavidnom materijalnom položaju?

Je li to da se muslimanima pomogne da svoju vjeru mogu i u javnom i u privatnom životu lakše i potpunije prakticirati. Umjesto svega toga, ove organizacije djeluju samo u skladu sa trenutnom situacijom u međunarodnim odnosima i njihovim kriznim žarištima.

Još ima razloga za optimizam

Srećom, ovo sivilo, iako sporo, počinje se mijenjati. Mlađa generacija postupno otkriva vrijednosti i značaj tradicionalnog islamskog obrazovanja. Dok američki prelaznici na islam s visokim akademskim obrazovanjem prevode i interpretiraju učenja i ideje muslimanskih gorostasa kao što su imam El-Gazali i Ibn 'Arebi, dotle djeca na Zapadu obrazovanih imigranata otkrivaju tradicionalno obrazovanje u Siriji, Egiptu, Indiji i Pakistanu.

Upravo ovo potvrđuje rast popularnosti alima poput Hamze Yusufa Hensona i Abdulhakima Wintera, koji su proveli po nekoliko godina učeći pred tradicionalnom ulemom u Maroku, Mauritaniji, Egiptu, Iranu i Turskoj. Ovi prelaznici na islam su u tradicionalnim islamskim znanostima i ulemi otkrili upravo ono što su na Zapadu školovani muslimanski imigranti previđali.

Djelimično rješenje

Stanje u Americi zahtijeva od američkih muslimana da bez odlaganja počnu osnivati svoje institucije učenja. Ove institucije bi, pored prenošenja islamskih znanosti kao što su Kur'an, hadis, fikh i sl., težile utjelovljenju tih znanja u američko društvo, imajući u vidu sve specifičnosti američke kulture i društva, i na taj način pomagale formiranje američkog muslimanskog identiteta. Ovdje se ne misli na doslovno shvaćen prijenos kulturnih obilježja ranijih muslimanskih društava pod plaštom islama, niti se zagovara potpuno (neselektivno) društveno utapanje (asimilacija) na račun vjerskog ili etničkog identiteta. Kako god su muslimani u prošlosti razvili i proširili svoja razumijevanja Kur'ana i sunneta, kako bi odgovorili na nove izazove, tako i muslimani u SAD-u moraju iskoristiti tradicionalne znanosti svoje vjere da odgovore na izazove koje pred njih donose vrijeme i prostor u kome žive. Kako god su perzijske, turske i indijske kulture mogle usvojiti islamska učenja i teologiju, na sličan način to mogu i moraju engleska i američka. Međutim, odgovor se neće naći u vraćanju otrcanim frazama o Kur'anu i sunnetu

ili samo slijeđenjem jednog ideološkog pokreta uvezenog posredstvom neke vodeće američke muslimanske organizacije. Naprotiv, tu mora biti kvalitetne i odgovarajuće aplikacije principa Kur'ana i sunneta muslimanskih znanstvenika, koji će savladati ne samo tradicionalne znanosti već i savremene analitičke metode. Prema tome, svi ovi elementi moraju biti uzeti u obzir da bi se došlo do cilja:

1. Utjelovljenje vjerskog znanja (Kur'an, hadis, mezhebi, idžma', i djela velikih islamskih imena);
2. Korištenje metoda usul-i-fikha, kao i moderne hermeneutičke tehnike, socioloških teorija, naučnih metodologija;
3. Upotreba jasno definiranih principa američkih muslimanskih naučnika obrazovanih u SAD-u, koji razumiju američki život i dobro poznaju tradicionalne islamske discipline, sa solidnim znanjem prava, ekonomije, političke teorije, komparativne književnosti i posebno sociologije.

Samo ovakvim multidisciplinarnim prilazom je moguće na zadovoljavajući način riješiti nagomilane probleme ove zajednice.

Ali, da bi se barem pokušalo i otpočelo, zahtjev je da muslimanske organizacije prihvate da je neophodno i nužno raditi na sistematskom i planskom afirmiranju islamskih znanosti i islamskih naučnih kadrova. One se moraju pomiriti sa činjenicom da nijedna vjerska zajednica, bila ona kršćanska, jevrejska ili muslimanska, neće uspjeti sačuvati svoj identitet i uspješno sudjelovati na društvenim forumima i odgovoriti savremenim izazovima bez kvalificiranog vjerskog kadra.

Muslimanske privatne škole mogu popuniti vakuum u islamskim disciplinama. Međutim, nedavni porast broja tih škola nema toliko veze sa promocijom islamskog obrazovanja, koliko ima sa sve većom zabrinutošću roditelja čija se djeca u sekularnim školama susreću sa elementima američke (ne)kulture, koji izazivaju osjećaj nesigurnosti, straha i zabrinutosti.

Američki muslimani više ne mogu sebi dozvoliti da budu robovi ideološke retorike međunarodnih muslimanskih organizacija, koje susedosadpokazivalekrajnjeneuspješnim. Treba preispitati orijentaciju i rad svih muslimanskih

organizacija koje im nude navodne lijekove protiv svih društvenih bolesti u ovom društvu tako što ih animiraju za programe koji su zasnovani na zadobijanju političke moći.

I, trebalo bi konačno reći predstavnicima muslimanskih organizacija i islamskih centara da pobijede svoju zaljubljenost u titule i da svoje položaje prepuste kompetentnijima. Svi smo odveć umorni od posmatranja uvijek istih lica na konvencijama ISNA-e i slušanja istih hutbi o teškom položaju muslimana u svijetu. Ne bi trebalo brkati nekompetentnost ili muslimansku narcisoidnost sa dobrovoljnim radom u zajednici, ali bismo morali smoći snage da nekim pojedincima i projektima kažemo NE u ime višeg DA.

ZAKLJUČAK

Ne sugeriram da se ignorira potreba za političkim aktivizmom u ovom kritičkom trenutku američkog islama. Ali, muslimanske organizacije još uvijek nisu shvatile da pravoj političkoj moći prethodi temeljit sistematski rad. Gola politička moć ne rješava sve bolesti jedne vjerske zajednice, jer uspješna zajednica svoju zdravu egzistenciju temelji na duhovnoj i intelektualnoj snazi i kulturnom bogatstvu, koji su samo oslonjeni na moć političkih institucija. Gola politička moć, lišena drugih vidova društvenog života, proizvodi autokratsku zajednicu koju vode diktatori. Predstavnici zajednice američkih muslimana moraju udariti temelje proučavanju tradicionalnih islamski znanosti, a ne slijepo slijediti put koji ih, evo već pedesetak godina, vodi psihološkoj frustriranosti, društvenoj podijeljenosti i političkom porazu.

Krajnje je vrijeme da i muslimani zajedno sa ostalim vjerskim zajednicama formiraju zajednički front borbe za prava siromašnih, bolesnih, nesposobnih, za bolje plaćene dnevnicе, zdravstveno osiguranje i dostupnost obrazovanja.

Muslimani kao i ostali vjernici imaju svetu dužnost da zaštite ugrožene, u šta spada i prirodna okolina, da upozoravaju na važnost porodice, da skreću pažnju na društvena zla: alkohol, drogu, pobačaje, da afirmiraju privrženost vjerskim

slobodama i da se bore protiv prekomjernoga nacionalizma. Također, treba izbjegavati identificirati islamske društvene ciljeve sa ijednom političkom strankom kako sekularisti ne bi pogrešno zaključili da vjerske zajednice u biti imaju politički karakter. Rad na ovim ciljevima bi pokazao zrelost muslimanskoga uma, pomogao bi medijima da pravilnije shvate islam i muslimane i razbio stereotipe o njima.

Summary

ISLAM AND MUSLIMS IN THE WESTERN WORLD:
WHERE ARE AMERICAN MUSLIMS GOING?

Senad Agic, Ph.D.

Only after the 9/11 attacks have all the deficiencies in the American Muslims' organizations come to light. These organizations have completely failed in the long-term community development planning, because their programs failed to appropriately address foreign policy, religiously inspired violence, the role of the women, interpretation of the Qur'an and political activism. Therefore, we can say that the state of the American Muslims today is extremely difficult. The main cause lays in the fact that the American Muslim community does not educate its own ulama.

Today we have medical doctors, vets or engineers promoting the Islamic education in America, thus replacing the traditional alim, who use to be the source of knowledge about Islamic traditions. Organizations like ISNA, ICNA, CAIR, mosques and Islamic centers are run by the Muslims educated in the West, replacing a thousand years old tradition of Islamic sciences, developed through separate Islamic disciplines, requiring a full devotion to a teacher-student principle and the issuance of the appropriate diplomas. Today's conferences, conventions, seminars and electronic media are replacing challenging, systematic and extensive methodological study of the Qur'an, Hadith, logic, rhetoric, and more importantly, of the pedagogy, methodic and spiritual discipline techniques. While even poor Muslim countries have their own Islamic educational institutions and learned alim, providing necessary spiritual and psychological support to their communities, at the same time, the American Muslims are almost entirely without this important social support system. As a consequence, we have a tendency that almost all Muslim organizations, along with mosques and Islamic centers, focus on only one segment of social activism – the politics.

موجز

الإسلام والمسلمون في العالم الغربي:
إلى أين يسير المسلمون الأمريكيون؟

سيناد آغيتش

لقد كشفت الهجمات الإرهابية التي حدثت في 11 من سبتمبر 2001 م عن جميع النقصات الموجودة في جمعيات المسلمين الأمريكيين، حيث فشلت تلك الجمعيات تماما في رسم الخطط الطويلة الأجل لتطوير مجتمع المسلمين في الولايات المتحدة الأمريكية، لأن برامجها لم تكن تهتم بالطريقة المناسبة بالكثير من الأمور كالسياسات الخارجية والعنف المستلهم من الدين ودور المرأة وفهم القرآن الكريم والنشاط السياسي. عليه يمكننا القول أن المسلمين الأمريكيين يعيشون اليوم وضعا غاية في الصعوبة. وإذا بحثنا عن السبب الأساسي لهذا الوضع فسنجد في كون مجتمع المسلمين في الولايات المتحدة الأمريكية لا ينتج علماء بنفسه.

لقد أصبح الأطباء والبيطريون والمهندسون اليوم هم المتصدرين لمهمة التعليم الإسلامي في أمريكا، وهم بذلك حلوا محل العلماء التقليديين الذين كانوا في وقت من الأوقات مصدر العلم الإسلامي. وهكذا أصبحت ISNA, ICNA, CAIR والمساجد والمراكز الإسلامية والتي يديرها المسلمون الذين درسوا في جامعات الغرب العلمانية، البديل للتراث العلمي الإسلامي العريق الذي تطور من خلال العلوم الإسلامية التخصصية التي كانت تتطلب التزاما تاما بمبدأ التعليم القائم على أساس تلقي التلميذ من المعلم، والذي ينتهي بحصول التلميذ على إجازة بالتخرج من المدارس الدينية العليا. لقد حلت اليوم المؤتمرات والدورات والمحاضرات ووسائل الاتصال الإلكترونية محل الدراسة المنهجية المنظمة والطويلة لعلوم القرآن الكريم والحديث والمنطق والبيان، والأهم من ذلك التربية والمنهجية ووسائل ترويض الروح أي الوسائل الإسلامية وطرق التطهير الذاتي.

فإذا كانت الدول الإسلامية الفقيرة نوعا ما تمتلك مؤسسات إسلامية تعليمية يدرس فيها علماء مؤهلون ليقدّموا لمجتمعهم ما يحتاجه من التأييد الروحي والنفسي، فما بال المجتمع المسلم في أمريكا قد تخلى تماما عن هذا التأييد الاجتماعي الضروري. إن الفقر الفكري يؤدي إلى ظهور حالة ينصب فيها اهتمام كافة الجمعيات الإسلامية ومعها المساجد والمراكز الإسلامية على أمر جانبا واحدا فقط من العمل الاجتماعي ألا وهو السياسة.